

Diáksparlament (2022. okt. 22.)

Dr. Schmidt Pál

T. Ünneplők! Kedves Barátaim!

Az idősebbek – életük párjával és barátaikkal – ilyenkor október végén minden évben összeillesztik emlékeik széteső darabjait. Őrzik az apró szilánkokat, hogy alkalom adtán, mint egy puzzle-játékban képet varázsoljanak belőlük 1956 őszéről, történelmünk általuk személyesen átélt aranyló és elsötétülő napjairól. Ez a kép keserűség, forrongás, tűz és lobogás, boldogság, remény, ugyanakkor vér, köztéri friss sírhantok, romok, gyász és az elvesztett szebb jövő keveréke. Festő ecsetjére kívánczó színskála. Mint ahogy az is, ami utána jött. Két hét szabadság után még egy bő emberöltőnyi rabság. Kivégzések, börtönök, emigráns és derékba tört sorsok szegélyezik mementóként a rákövetkező évtizedek magyarságának életútját. Azalatt a zsarnokság gondolatainkat is megmérgezte, s a félelem belénk fojtotta a szót. Nem mertünk nyíltan megemlékezni a dicső napokról, csak csendben, befelé csorgó könnyekkel.

Amióta lehet, jó harminc éve, arról az időről szóló tévé- és rádióműsorok sokaságát nézzük-hallgatjuk ezekben a napokban, és számos múltidéző összejöveten is megfordulunk. A riportalanyok és a személyes találkozók részvevői, régi ismerősök és ismeretlenek, barátok és idegenek, még korábbi szolgálók is, életüket itthon leélők és külföldről visszatelepültek vagy éppen hazlátogatók kaparják elő ilyenkor emlékeiket. Ki hol volt, mit csinált éppen október 22-én, 23-án, 24-én vagy november 4-én, no és mi történt vele azután, hogyan alakult a sorsa? A visszatekintők többsége bátor lázongásokról és harci tettekről, elszennvedett börtönökről, családok meghurcolásáról, idegen földön átélt hanyattatásokról mesél. Képzletben benézünk a börtönökbe, a siralomházba, a bitófák alá és a hontalanok keserű kenyerét evők hétköznapijaiba is. Némelyik krónikás hangját a sírás fojtogatja.

Nekem van egy fiókom, egy múltat őrző rekesz, amelyből lombhullás idején rendre előkerülnek az egykor sokáig rejtegetett, rég megsárgult újságkivágások, néhány halványuló fénykép és egy báli meghívó 1956 októberéből. Igen, egy báli meghívó! Az újonc egyetemisták szokásos évi gólyabáljára készültünk, esténként a nyitótánc próbáira jártunk, magam a francianégyes bonyolult figuráit tanultam, gyakoroltam partneremmel, Zsuzsával. Ugyanakkor sokan lelkesen várták a hétfői válogatott futballmérkőzés izgalmaival.

Aztán eljött az a nevezetes hétfői nap, 1956. október 22-e. A napfényes őszi délutánon, az orvosi és a jogi egyetem épületeinek Rákóczi úti kertjében, itt ebben a kertben, akkor még csupán alig néhány bokor és fa tövében, a fűre telepedve ült össze a történelmi emlékü Diáksparlament. Itt tört ki belőlünk az éveken át belénk fojtott szó. Leles egyetemista társaim pattantak a pódiumra, és harsogták az ifjúság követeléseit. Még senki nem sejtette, hogy ez a késő estébe nyúló ifjonti hevületű összejövétel volt a forradalom pécsi nyitánya. Akkor még nem tudtuk, hogy szinte egy időben mozdult Szeged, Pécs, Debrecen, Budapest és Miskolc. A megalázás, a börtönök, a fájdalmas gyötrelmes futótűzként terjedő lángot lobbantott. És a nép elment az öngyilkosság határára, szinte a pusztaság öklével rontott az országot megszállva tartó idegen hadsereg rántó tankjai és géppisztolyai ellen, mert

megértette, hogy az emberségét, a szellemét, a jellemét, a személyiségét akarják elpusztítani. Csoda történt! Hullottak alá a vörös lobogók és a vörös csillagok.

A mámoros órák és napok drámai eseményei elsöpörték a gólyabált, táncpartneremet, Zsuzsát későbbi kíméletlen megtorló ítéletet magára vonó cselekedetekre sarkallta a fölbuzdulás. És hiába rimánkodott Szepesi György a rádióban, „tegyétek le a fegyvert, hogy mehessünk a válogatott focimeccsre szombaton”, senki nem hallgatott rá. Egyek lettünk az októberi tavaszban, a sztálini önkény elutasításában, egyek a szabadság utáni vágyban. Egyként kiáltottuk: „ruszlik haza!” Aztán alig két hétig tartott ez a tavasz. Kérdezhetjük: hát érdemes volt? „Két hét szabadság, negyven évi rabság,...hát érdemes volt, mondjátok, érdemes?” – idézem a költőt. Bohuny Gyula, Balogh Antal, Sátor Imre, Tóth Ferenc, ifj. Verseyi Jenő és a többiek, ti, az 56-os forradalom és szabadságharc baranyai áldozatai, szegény hősök, évtizedek óta porladók, ti mit mondanátok? Hát érdemes volt?

Sorsfordító helyzetekben gyakran nem az esze, hanem a szíve hajtja előre az embert. De hát érdemes volt, azért a 12 napért, azért a mából visszanézve röpké pillanatért? Nem, nem azért, hanem az átélt csodáért, melyet kis nemzetünk, ismét egyszer nagygyá növe, véghezvitt. Azért az érzésért, amely azóta is bennünk él, hogy tettünk valamit egymásért, megmaradásunkért, a jövőnkért. A mi szabadságharcunkba a zsarnok beleremegett. Akkor kezdődött a 20. század vérvörös borzalmának haldoklása. Igaz, az eredendő bűnben, tiszta harcunk vérbefojtásában fogant MSZMP még 33 évig működött azután itt helytartóként, de a gonosz birodalmának sorsát mi már akkor megírtuk. És mi, akik még itt vagyunk, őrizzük társaink, egykori hőseink emlékét. Legyünk rendületlenül regősei a mi csodás októberünknek, akkori és későbbi zászlóvivőinknek. Nem csak a hősi halottakra, hanem elítélt, meghurcolt egyetemista barátaimra is emlékezem. Csak néhány név azok közül, akiket jobban ismertem: Klencz Tibi, Belinszky Barna, Legányi Jenő, Várenti Béla, Gőbel (Gerdei) Robi, Ditrói Zsuzsa, Péter Károly, Váradí Gál, Fodor Miklós, Laczai András és külön kiemelem itt most a néhány hónapja eltávozott Debreceni László nevét, aki társaságunk egyik alapítója és éveken át emlékünnepeink szervezője és levezetője volt.

Tisztelt Emlékezők!

Visszatekintve a MI ÖTVENHATUNKRA, kalandozzunk el akkori felejthetetlen szimbólumaink közé. Induljunk el az emberiséggel egyidős muzsika világába. Beethoven szellemét idézem fel, két olyan művéért, amely zengett-zúgott fülünkbe és szívünkbe 1956 október végének mámorító napjain.

Az egyik zene, az ismert Egmont-nyitány, amely a 16. században élt Lamoral Egmont grófról, a szabadságukért küzdő németalföldiek hőslélkú vezetőjéről szól, akit az uralkodó lefejeztetett. Goethe írt erről drámát. Mondanivalójának lényegét Beethoven ültette át a zene nyelvére: ha a hős el is bukott a harcban, a szabadság eszméje tovább él, és minden gonoszság felett diadalmaskodik! Az Egmont-nyitánynak két és fél évszázada jelképes jelentősége van. Benne és általa az egykori németalföldi szabadságharc vezérének alakja szétfeszíti tényleges történelmi szerepének kereteit, és az egyetemes szabadságésgzmény hőségé magasodik.

Sokszor gondoltam már rá, vajon ki volt az, aki 56-os forradalmunk kitörésének éjszakáján a szétlőtt Magyar Rádió épületéből a Parlamentben sebtében kialakított stúdióba kimenekítette éppen ezt a hanglemezt, és vajon tudatosan forgatták-e le nekünk óráról-órára szinte egyetlen összekötő műsorszámként a felhívások és a forrongó események hírei közé? Közben egyszer-egyszer előkerült azért egy másik ideillő, emléket idéző Beethoven-mű is, a francia forradalom szellemében fogant V., ún. Sors-szimfónia, melynek hőse az örökké a győzelemért, a tiszta és igaz emberség diadaláért küzdő ember, akinek e küldetése folytán végül is győznie kell.

Nekünk akkor a hajnaltól késő éjszakáig újra meg újra felharsanó Egmont-nyitány, a zene nyelvén megszólaló, szívünkig hatoló, sodró lendületű erő azokban a napokban a forradalom, majd szabadságharc himnuszává emelkedett, még annak is, aki a belesűrített drámai mondanivalót nem ismerte. Azóta, valahányszor hallom, szemem előtt peregnek le a régvolt események filmkockái. Ezek a hangjegyek mindent előhoznak abból az időből, magát a forradalmat és az ahhoz vezető éveket is. Ilyen ihletett pillanatban érzi át az ember, hogy az igazi szimbólumok erőt hordoznak, lelkesítő erőt. Tudja ezt a politika is. Ezért a történelmi viharokat túlélő, motiváló erejű jelképeket sokszor politikusi szándékok zúzzák szét. Így volt ez például a 2. világháború után, amikor a kommunista diktatúra módszeresen tört a vallási és a nemzeti szimbólumok ellen. Kereszt helyett vörös csillagot tartottak elénk, a Himnusz helyett a Köztársasági Indulót kellett énekelnünk, és piros-fehér-zöld lobogónkat szovjet mintájú címerrel díszítették. Nos, ebből született '56 forradalmának csodás egyedi szimbóluma, maradandó jelvénye.

Amikor a sok megalázás, börtönök, kitelepítések, padláslesöprések, a polgárság megsemmisítése és az értelmiség porba taszítása, sok derék magyar megnyomorítása egyszer csak szikrát lobbantott, egyszerre mozdult meg a nép. Sorra vertük le az épületeken virító vörös csillagokat, és kivágtuk a zászlók elnyomóinkat képviselő új címerét. Vágtuk, téptük a magyarságunkat megalázó idegen jelképet. Különleges – vérrel megfestett – zászló keletkezett így. Lám, az elorzott nemzeti öntudatunkért bosszút állva, a találékonyság új jelvényt alkotott. Nincs párja a világon, mostanra méltó helyet kapott történelmi zászlóink sorában. A népharag szülte lyukas lobogó 1956 legkifejezőbb képi szimbóluma lett, melyet ma készített utánpótlások, jelvények és zászlók tartanak életben.

Tisztelt Ünneplők! Végül most a fiataloknak üzenek! Kedves lányok és fiúk!

Emlékképeink immár megfakultak, az eszmékre, tettekre, hőseinkre fátylat borít az idő. Az idegen tankokra támaszkodó kommunista uraink külön is gondoskodtak róla, hogy így legyen. Kíméletlenül és elszántan figyeltek, hogy ne merjünk emlékezni, ne merjünk beszélni a történelekről, ne legyünk krónikásai a vörös birodalom hanyatlását elindító októberünknek. Így aztán alig pislákol már '56 lángja. Ti azonban, ifjú nemzedék, élénken figyeljete! A szovjet-orosz birodalomépítő eszme csak szunnyadt egy ideig, nem halt el. Az alvó oroszlán feltámadt, s újra hódítani akar. Vigyázzatok! Örködjete az örök emberi értékek, a szeretet, a bajtársiasság, a segítségnyújtás, a bántalmazottak és rászorulóknak védelmezésének múlhatatlan követelménye felett. Ellenségek helyett barátokat keressetek, és örködjete, hogy a térségünkben kialakult viszály közepette a nemesen gondolkodók oldalára álljunk, nehogy beleszaladjunk az ország jövőjét fojtogató karok ölelésébe!